

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ.

Цијена

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4
фор., на по године 2 фор.За АУСТРО-УГАРСКУ БОС-
НУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на год.
6 фор., на по год. 3 фор.За све остале земље годишње
20 фран. у алату, на по године
10 фран., у влату.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Преплата плаћа се поштом
упутницом непосредно админис-
трацији „Гласа Црногорца“ на
Цетиње, а коме је наручије, г.
Петру Рамадановићу, к. п. аген-
ту у Котор. Доније се плаћу
уредницима. Рукописи се не вра-
ћају.За огласе плаћа се: за сваку
ријеч или за број од пет рече-
ра по 2 новчића за први пут, а
за сваки даљи пут по 1 новчић.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВЈЕСТИ.

— У неђељу вечер заран пре-
стоница је била окићена заставама,
као уочи рођендана Њезиног Кра-
љевског Височанства Њагиње Ми-
лене, а у првом мраку почело је
освјетљење, па је војена музика до-
шла пред Двор свирајући веселе
марше, гдје је грађанство чинило
одушевљене овације Узвишеној Вла-
дарци. Сјутрадан је било свечано
благодарење са многољетијем у ма-
настирској цркви, у присуству Њи-
хових Краљевских Височанстава Ња-
за Господара, Њаза Насљедника и
Њагиње Милице, Њ. В. Њагињице
Ксеније, дипломатског тијела др-
жавних великодостојника и њихових
госпођа, официјерског тијела, чинов-
ништва и грађанства. Испред двор-
ске капеле до Двора био је упаријен
батаљон стојеће војске, који је Уз-
вишеним Особама одавао почаст, уз
свирање музике народне химне и
одушевљено клицање: „Живјели!“
За тим је Њезино Краљевско Ви-
сочанство Њагиња Милена у вели-
ком салону примала честитања по
унапријед издатом церемонијалу.

— На Турђевдан, крсно име
наше Владалачке Куће, била је све-
чана литургија у манастирској цркви,
коју су отслужили г. архимандрит
Церовић, г. прото Матановић,
г. протодјакон Радичевић и г. дја-
кон Лучић. На литургији су били
Њихова Краљ. Височанства Њаза
Господар и Њагиња Милена и Њ.
В. Њаза Петар, државни великод-
стојници и мноштво народа. Пово-
дом имен-дана Њезиног Величан-
ства Царице Александре Феодоровне
и имен-дана Његовог Величанства
грчког Краља Ђорђа, на великом
входу, уз нашу Њажевску Поро-
дицу, спомињати су и Узвишена
Владарка руска и грчки Суверен.
Тако исто послје многољетија на-
шој Владалачкој Породици слиједи-
ло је многољетије Њ. В. Царице ру-
ској и Њ. В. Краљу грчком. Посли-
је богослужења одило се на чести-
тање у Двор, пред којим је свирала
војена музика. У подне је био вели-
ки објед у старом Двору и Двору
Њаза Насљедника. У првом је из-
вршио религиозни обред креног име-
на г. архим. Церовић и г. прото-
дјакон Радичевић. Њ. Краљ. В. Го-
сподар био је у Славу Божију и на-
здравио својим гостима Пресвијетли
г. Арцпискуп Милиновић изгово-
рио је одушевљену здравицу Њаг.
Краљ. В. Господару, а г. архиман-
дрит Церовић Владалачком Дому.

— Поводом имен-дана Њ. В.
Царице Александре Феодоровне на
Турђевдан је било у капели Дјев-
јачког Института, послје литурги-
је, благодарење, у присуству Њ. В.
Краљ. В. В. Њаза Данила и
Њагиње Милице, Њ. В. Њагињице
Ксеније, и г. министра Власова са
особљем царско-руске легације. Њ. В.
Краљ. В. В. Њаза Господар и
Њаза Насљедник, послје богослу-
жења, одили су на честитање у
царск.-руску легацију.

— Поводом имендана Њ. В.
грчког Краља Ђорђа, г. Логотетис,
дипломатски агент грчки, примао
је честитања у свом стану. Њег.

Краљ. В. Њаза Данило лично је
честитао, а од стране Узвишених
наших Суверена честитао је дворски
маршал, г. А. Радовић. Г. В. Ву-
ковић министар иностраних дјела са
особљем министарства честитао је од
стране Њажевске владе. За тим су би-
ли на честитање преставници офи-
царског тијела и цетињске општине
као и многи отмјени грађани. За
вријеме честитања, пред станом сви-
рала је војена музика.

— Њ. Краљ. В. Господар од-
ликовао је, на дан рођења Њ. Краљ.
В. Њагиње Милене, г. пуковника
Васића, као бившег ратног министра
Краљевине Србије, храбром медаљом,
а на Турђевдан златном медаљом
Обилића, највећим нашим војеним
одликовањем.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 26 априла

Пошто су бурски прваци чули
инглеске предлоге за мир, обилаве
разна ратничка одјељења, да чују
њихово мишљење. Бота обилази југо-
источна окружја, Делареј и Шалк-
бургер западна, Лукас Мајер сјевер-
оисточна, Рајд сјеверна у Трансвалу,
а Стејна и Девет по Оранжу. Ови
прваци ће 15 маја по н. кал.
држати опћу скупштину представ-
ника свију ратничких одјељења у
Ферајнигину, гдје ће се коначно
претрести и закључити услови мира
које ће прваци саопштити лорду Ки-
ченеру у Преторији 25 маја.

О расположењу и готовости Бу-
ра да закључе мир не зна се ништа
поуздано. Док из Лондона говоре,
да су Бури готови да се подложе
Инглеској, из бурских кругова у
Хагу и Бриселу чује се, да се мир
може закључити само условом уд-
ржања независности републике, и пот-
пуне амнестије свима устаницима у
Капланду и Наталу. „У питању не-
зависности, ако се узме у обзир из-
ванредни умор бурских бораца, пе-
троградско „Н. Време“ мисли, да је
могуће још неки компромис. Са гле-
дишта Бур-фермера потпуна неза-
висност државна у међународним
односима није нешто неопходно, и с
тога прости борци могу ограничити
своје захтјеве на потпуну унутраш-
њу самоуправу, било и под врхов-
ном власти Инглеске. Онима, који
на то не пристају, Инглеска мора
оставити земљиште, на ком ће осно-
вати малу државицу, о чему је би-
ло и њихово мишљење. Али сасвим иначе
стоји питање о амнестији. Ма до ко-
је крајно та били доведени Бури,
они неће никада полжигити оружје
без пуне амнестије оних својим јед-
ноплеменцима, који су устали из
Капске колоније и Натала и самопо-
жртвовањем ступили у њихове ред-
дове. Број тих инглеских поданика,
који војују у бурским редовима, ви-
ома је велик. У неким командосима
има их више од половине. Тако-
ђер има ту и Ирландца. Било
би наивно претпостављати, да ће
такви командоси пристајати на мир
без потпуне амнестије. Осим тога
цијели окрузи у капској колонији
налазе се у устанку. Ту су састав-
љене чете, које уз подржавање хо-
ландског становништва, већ другу
годину војују против Инглеса То

се види и из извјештаја истог Киче-
нера. Ако Бури не уговоре амнестију
свим овим устаницима, инглеска влада
ће одмах послје закључења мира
почети с њима поступати као са бун-
товницима и велеиздајницима. Али
ако независни Бури не могу учинити
никакве уступке у питању о амне-
стији, то се и инглеска влада налази
у положају без исхода, као и њени
противници. Инглеска не може пот-
пуно опростити свим својим пода-
ницима, који су противу ње војевали,
јер би тим могла убудити отпор
међу својим вјерним поданицима. Ови
су већ и тако околјени тим, што
су инглеске војене власти принуђене,
да признају капске усташе као воју-
јућу страну, Врховни комесар бри-
танских јужноафричких посједа лорд
Милнер не допушта ни мисли, да
се ови усташе могу слободно по-
вратити на своја огњишта са свим
правима британских поданика. Тако
у питању о амнестији веома су мало
вјеројатне уступке како с једне тако
с друге стране, па је наравно да је
мало вјеројатан и мир у јужној
Африци“.

Бечки листови радо су прихва-
тили један телеграм „Винер Тагбла-
та“ из Рима, који вели, да ће Краљ
Виктор Емануел посетити бечки
двор, па чак одређује и дан те
посјете — 25 јуна. Томе је дао по-
вода пут у Италију италијанског
посланика у Бечу конта Нигре, који
сваког прољећа походи своју оца-
бину, а овога пута ће присуство-
вати и открићу споменика Принца
Амедеа у Торину и Краља Умберта
у Суперга.

Римска министеријална „Трибу-
на“, опровргавајући ту вијест, вели:
„Доста је само помислити на разлоге
личне пристопности, да се искључи,
да се може пут конта Нигре довести
у вези са посјетом италијанског
Краља бечком двору. Срдачност до-
брих односа, који постоје између
Квиринала и Хофбурга нема потребе
да буде доказана; али је такођер
изван сумње, да италијански Краљ
не може опет поћи у Беч, док устарају
они обзира лични, који одвраћају
Франца Јосифа, да посјети Рим. У
томе је јавно мишљење италијанско било
вазда једнодушно, и вазда је гово-
рило и сувише јасно, а да га није
могао разумјети, ко има обзира према
народу“.

БРАТСКА РИЈЕЧ

Поводом 25-годишњице руског вели-
ког рата за ослобођење Балкана, „Петро-
градске Вједомости“, обзиром на данашњи
подожај на Балкану доноси чланак, под
мотом: „Bella gerant alii, tu felix Austria...
divide corda!“ Писац тога чланка потпи-
суге се „Висцић Олег“ а види се, да добро
познаје наше прилике и да му љубав према
балканским Словенима потиче бригу за
нашу будућност. С тога заслужује да се
његова братска ријеч чује међу нама, те
саопштавамо нашим читаоцима језгру ње-
гових мисли.

Не треба заборавити, да будућа судба
Словенства зависи од тога, у колико ће
се словенска племена приучити, да теже
к остварењу јасно одређених општих
цијели. За мале државне јединице и на-
родности, као што су Бугарска, Србија и
Црна Гора, није главни животни задатак,
да се између себе боре за сваку спорну
стопу земље, него у томе, да се приуче
живити нешто опште, заједничко, одлажући

узајамне спорове у даљу будућност. Опште-
словенски публицисти дужни су, да пока-
жу те опште цијељи.

Имајући у виду прије свега вјечни
антатонизам католицизма са православљем,
не треба се предавати илудизијама, уздајући
се у црквено начело, као фактора опште-
словенског јединства. Велики је значај
православља као начела, које даје автоке-
фални, самостални живот националним
црквама, под сјени општег јединства. Али
оно не обухвата све Словене, па ни све
Југословене. С овим фактом треба рачу-
нати, увиђајући потребу тражити начела,
која уједињавају. Та начела могу се наћи
у економској политици.

Њемачком уједињењу велику је услу-
гу учинио царински савез. Угледајући се
на ту њемачку иницијативу, мислиоци о
српско-бугарском зближењу тежили су, да
на том основу остваре југо-словенски са-
вез. У колико ми познајемо економске
услове Балканског полуострва, држимо да
је то сасвим правилна мисао. Она ће до-
вршити у словенском питању оно, што не
може мач и црква. На њу треба да упру
погледе они млади трудбеници, који на-
стају у Словенству, и који ће бити веза-
ни, мање од старих, двома предрасудама; а
то су: код Руса историјска склоност к пре-
увеличавању црквеног садјеловања, а код
Јужних Словена трајно удаљење у силу
мача, усташких чета, епископског херојства и
крвавог ослобођења од туђинског јарма. Ју-
гословенска журналистика има пред собом
благодарни задатак. Она треба да тврди,
докле сви не разумију, да унапријед чека
Јужне Словене таква живот, у ком ће по-
моћи не мач, него знање слагања узајам-
них интереса и грумирање својих народ-
них и економних сила против грозне силе
непријатељске културе, која продире кроз
југословенски свијет, с намером да га са-
тре, у правцу са сјевера на југ. Ту има
нешто опште за нас свијет, што није спе-
цијално ни бугарско, ни српско, ни руско,
нити у исто доба туђе никоме од нас. Ми
смо сви заинтересовани у томе, да се на-
родни словенски организам у цјелини и
чистоти сачува. Ми смо дошли до оног
часа наше историје, када је дна будуће
судбине руске царевине органички везан
с питањем: да ли ће ишчезнути словенски
елемент на обалама Јадранског мора или
у долини Вардара. А ако је то тако, онда
елементарна сила постоје сама по себи у
историји. То већ потиче из природе ствари,
а не из случајног грумирања људи или
часовите превласти једне или друге струје.

Ја чујем са свих страна гласове скеп-
тика, који тврде, да елементарна сила
историје дријемље, док аустријска окупа-
циона војска може часком из Пљевља до
Солуна. Мени се чини да то не може бити
без мисли, што не одговара интересима
Аустро-угарске. То би се могло абити само
силом јурдичке могућности. Само у том
случају пристале би остале потписнице
берлинског трактата. Али нема већ тога
јурдичког основа. Чланак 25 берлинског
трактата данас је право Аустро-угарској
на неодложну окупацију Новопазарског
сандака „jusqu' à Mitrovitza et au delà“. Отада
је прошао четврт вијека, и окупа-
ција се није остварила. Тумачити чланак
у смислу вјечног права на окупацију,
значило би то што и мисао анектирања.
Међу тим зна се, да је берлински конгрес
овластито Аустроугарску, у цијељи умирења
тог краја, да узме неодложне мјере, то јест,
неодложно извршење окупационих опера-
ција. Нико није дао Аустроугарској право
вјечног владана. Операције нијесу биле
у вријеме извршене; сад је већ касно. Сва-
ки корак аустријске војске на југ од
Пљевља био би данас нарушење народног
права.

Будућност Срба и Бугара сваки дан
све више зависи од њих самих. Ако они
устроје своје силе међусобно, неће се брзо
ослободити туђинског јарма. Ако ли остваре
југословенски савез, будућност ће им се
развијати.

СУШТИНА БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОГ ПИТАЊА.

У „Петроград. Вједомостима“ излазу
„Писма о јужним Словенима“ од Н. Х.
(арузина), који је прије двије године про-
путовао наше крајеве и у Босни и Херце-

говини најдуже се задржао и о овим српским покрајинама написао књигу, која је учинила велики утицај у политичком свијету, као студија сасвим објективна и научна. У трећем свом писму под горњим насловом Н. Х. разгледа суштину босанско-херцеговачког питања и плод његовог сасвим објективног проучавања тога важног висећег питања мора заинтересирати у највећој мјери све политичке кругове јевропске, тичући се питања можда највећег по превасходству јевропског.

У животу народа мора се рачунати с историјским фактима. Окупација је Босне и Херцеговине догађај од велике важности у историји Балканског полуострва и Аустро-Угарске. Мало ће се наћи у Јевропи земаља, о којима се толико писало током 25 година као о Босни и Херцеговини. Ипак се сви ти писци не дотичу питања, како би се могле те окупираних покрајине извести из њиховог тешког положаја, што се може схватити обиром на владајуће мјесне прилике. Свако је по сјетио Босну и Херцеговину, чуо је од њиховог становништва безброј жалба на угњетавање народности, и оптерећивање пореза, али нико не умје показати начина, да се то стање побољша. У народу се сачувала само нада на ослобођење мачем: код мухамеданаца са стране Турске, а код православних са стране Русије. Ипак, како изгледа, не могуће је ријешити босанско-херцеговачко питање оружјем, због тога, што се њихова суштина не састоји у околностима, промјена којих зависе од оружја.

Главна особеност Босне-Херцеговине састоји се у томе, што се њихово насељење, истовјетно по језику, дијели у три групе непријатељске: на православне (43,3%), католике (21,4%) и мухамеданце (35,3%). Они су елементи расијани по свој земљи и испреплетени један с другим, тако да се само може говорити о већини јединих или других у појединим окружјама. У то, окружи, гдје су у већини православни, наоде се понајвише близу католичке Хрватске и само дијелом на граници Србије и Црне Горе. Католици су у већини дијелом у центру, међу мухамеданцима, дијелом уз Далмацију измијешани с православнима. Окружи са већином мухамеданаца граниче са Србијом и косовским вилајетом. Уз то они су у већини по свим варошима.

Окупацијом Босне и Херцеговине Аустро-угарска учинила је други корак на путу освајања Балканског полуострва. Прије је био освојење Далмације. Национална снага народа овог полуострва измијешана је православне цркве. Аустроугарска, као епигон свете римско-германске империје, преживљаје мучни период стварања чврстог државног органа на својеобразним начелима. Дуговјечност тих начела, како у Бечу мисле, стоји у најближој зависности и тијесној вези са римском црквом. По томе се православље сматра опасним врагом за аустро-угарску државу. Отуда потиче тежња да се истреби све што припада православној цркви. У вези с тим двије силе: државна и црквена, једна другу подржавајући, а уз то срества високо-културна, обрађују се на Босну и Херцеговину, у којима живе скоро 4/5 некатлика. Нема сумње, да је Аустроугарска унијела у управу земље знатни ред и приготовила услове за културни напредак. Али у исто доба, нема ни сумње, да су главне циљеви Аустро-угарске у окупираним провинцијама не културно-економске него религиозно-политичке.

Сада, пошто се Босна и Херцеговина у току 20 година налазе под управом сусједне државе, живот се народни знатно измијенио. Укључене у општи јевропски културни саобраћај Босна и Херцеговина преживљају тешко стање. Окупациона католичка влада, опирајући се на мјесно католичко становништво, свима силама стара се да притисне православне — носоце српске традиције. Ради већег успјеха, влада се свима средствима старала да привуче на своју страну мухамеданце. Највише су заинтересовани у тој политици Аустро-угарске најближи сусједи окупираних провинција — Хрвати католици, и они се појављују као ревностно оруђе у рукама окупационе владе. Дајући главни контингент особа свештеничког и учитељског персонела, Хрвати страшно и фанатично дјелују да денационализирају мјесно становништво, које има с њима општи литературни језик.

Мухамедански слој становништва, особито богати и виђени његови преставници, који се не могу измирити с новом владавином, која носи начела, противна начелима ислама, остављају отаџбину и исељавају се у Турску. Ова је емиграција, са гледишта словенских интереса, у највећем степену негодна. Мухамедански Босанци и Херцеговци, који говоре искључиво српским језиком, припадају као и њихова православна и католичка браћа југословенској породици. Да се друштво управља него ли што то чини Аустроугарска, без сумње, могло би се задовољити мјесним мухамеданцима; с временом би се у њима разбудила словенска самосвијест. У словенском питању на прво мјесто треба поставити народност, којој питања вјерска треба запостављати. На жалост те свијести нема у оним Хрватима, који су на себе узели знатну улогу у управи Босне и Херцеговине. Таква политика Хрвата, у највећем степену угодна интернационалним и клерикалним владиним тежњама, до крајности је пагубна не само за интересе српске народности него и свега Словенства.

Зле посљедице аустро-угарске управе у Босни и Херцеговини нијесу у томе, што је земља заузета иноземном војском, него у томе, што се влада, истакнувши у принципу неосновно господство римске цркве са свима средствима и свима војујућим методама, фанатично оборила на становништво, које саставља већину у покрајинама. Имајући пред очима клерикалне циљеви, окупациона влада погављала је сва начела праведности. Тој влади је слободно све што осуђује морал. Грађење католичких цркава тамо гдје живе искључиво православни, аграрна политика у корист католика, субвенционирање православних свештеника оданих влади, прогањање народних свештеника издржавана на рачун државне касе православних митрополита, које Цар поставља, распрострањање католичких икона и брошура против православља, затварање православних народних школа, клерикални систем у корист католицизма свега школства, уважање језуита у покрајине, насилно намећење католицизма мухамеданцима и томе подобно дјеловање — све је то недостојно владе, подрива њезин ауторитет, понижава општи морал и изазива на жестоки отпор становништво, које не припада католичкој цркви. Огорчилиши народ тим корацима противним моралним начелима и државним, влада сада предлаже компромисе. Црквена унија, по њеном мњењу, мора измирити противоположене интересе притиснуте православне већине с подржаваном католичком мањино.

Уводећи у живот земље нови фактор — унију, влада дроби већ рааддијелено на три трупе становништво на четири, одузимајући му посљедњу наду у измирење.

Тако се могу схватити жалбе православног становништва, које наоди да се под турском управом живјеће боље него сада. Истина, земља није била тако култивирана као сада, али се лакше живјеће. Сва културна подухвта само су тада добра, кад она не подривају душу човјечију. Под Турцима није био обезбјеђен живот, али се није одузимало оружје самообране. Лично обезбјеђење је под Турцима било фактички боље гарантирано него ли сада. Тако се није чудити, што савремени нараштај страшно жели сваку другу владавину само не аустроугарску. Те су жеље потпуно оправдане, јер и ако се заустави културно развиће, установила би се равноправност у свему становништву, независно од вјероисповједања. С тога у Босни и Херцеговини не хоћу ни чути о „анексији“ са Аустро-угарском. Сасвим би другачије било, да је влада задобила повјерење народно. То томе суштина босанско-херцеговачког питања није политичке нарави него религиозне.

Аустроугарска носи сву одговорност за своје дјеловање у Босни и Херцеговини пред Јевропом. Не трошећи ништа од свога на управу ових покрајина, које се издржавају својим земаљским средствима, Аустро-угарска није стекла ни права на ту земљу, а чинећи насилја у црквено-религиозном животу народа, она само губи уважење и повјерење оних, који би у противном случају могли бити њени вјерни поданици и корисни грађани.

У главноме Н. Х. добро схваћа суштину питања босанско-херцеговачког, али нам је опазити, да прије окупације нијесу били тако заострени односи између католика и православних у овим покрајинама, дакле да им нијесу урођене религиозне страсти, које би их савлађивале заједничко народно осјећање, као што то свједоче предокупациони „Осветници“ Мартићени, да не спомињемо друге пице босанске.

ПРОСЛАВА 25-ГОДИШЊИЦЕ РАТА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ЈУЖНИХ СЛОВЕНА.

Словенско добротворно друштво у Петрограду је 17 (30) априла о. г. свечано прославило 25-годишњицу рата за ослобођење у г. 1877-78. Најприје је у Петропавловској саборној цркви одслужен парастос на грбу Цара Александра II. На парастосу су присуствовали: Српски посланик Стојан Новаковић, бугарски дипломатски агент др. Станчов, румунски посланик Розети Солеско, генералитет, официри разних словенских пукова, словенска ђачка омладина и многи други. У 9 сах. био је у дворници друштва војске и флоте свечани скуп словенског друштва и познаних: руског друштва, друштва ревнотеља војених наука и др. Творница била је раскошно украшена. Око 9 сах. искипили се познани, међу којима је било много генерала, што су војевали у прошлом рату (генерал пф. фантерије Роп, генерал коњице Тутолмин и др.). дипломатски агенти словенских држава, скоро сав генералитет и остали. За председничким столом сједили су: митрополит пекроградски и ладошки Антонije, чланови савјета словенског добротворног друштва са потпредједником Нарикшином, и српски и бугарски заступници. На галеријама били су питоци разних војничких

забода. Прије него што је збор отворен кор је отпојао „Христос воскрес“ и тропар сс. Кирилу и Методу. Затим је устао Нарикшкин те је рекао: ово: „Отварјајући овај збор трудим се да најем израза за благодарност свима онима, који су својим присуством почастили ову сједницу, посвећену успомени цара ослободиоца и свих славних јунака из рата од г. 1877—78. Сматрам за дужност да кажем неколико ријечи, зашто ову светковину приређује наш дрштво, које управо његује научне и дрботворне циљеви, а ово је војена светковина. Но не треба заборавити, да се послије рата за браћу Словене положај у неколико измијенио. Сјећајући се те тешке работе, наша су браћа покренули мисао да се приреди ова свечаност, позвавши на учествовање у њој и друга друштва. Овдје свд нема домаћина и гостију: ми сви сачињавамо једну породицу, задахнуту једним успоменама о славним годинама“. Дале је говорник указао на догађаје, који су ишли уз објаву рата, на народно одушевљење, које је захватило Русију од једног краја до другог, и затим је у кратким потезима додирнуо и посљедице рата. На посљетку — рече Нарикшкин — „не могу а да не изразим наду, да смо 1878 године извојевали посљедњи рат с Турском; у будуће ће се источно питање ријешити мирним путем.“ Затим су говорили књаз Д. П. Галицин и генерал мајор П. А. Хајсман, који је у дугачком говору разложио узроке и посљедице посљедњег руско-турског рата а свој одушевљени говор завршио је напоменом, да је посљедњи руско-турски рат и у опште словенско-турска борба од 1876—78 г. била прави словенски креташки рат. Историја ће то признати, и заједно с тим ће забиљежити да је на челу тога рата стојао сам Цар Ослободилац, врховни државни вођа Русије. Затим је оркестар преображенског пука одсвирао химне: руску, српску, бугарску, румунску, пригорску и преображенски марш. Генерал мајор Бороткин прочитао је пјесму, посвећену рату за ослобођење, посље чега је пјевачки збор отијевало разне словенске пјесме. Свечаност је завршена свирком марша славног генерала Скобељева.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Нове књиге.) Примили смо следеће нове књиге:

Бесједе Митрополита Митрофана. Цетиње државна штампарија, 1902. Цијена 3 круне.

Високопреосвештени наш Митрополит г. Митрофан учинио је лијепо и корисно дјело што је своје бесједе сакупио и уједно објелоданио. Познато је да је Његово Високопреосвештенство вјешт и срећан говорник. Његове су бесједе вазда најбољи утисак производеће на слушаоце и говорничким даром и садржином сходним разним пригодама. Зато ће се оне радо и са коришћу и читати не само нашим свештенством него и сваким интелегентним човјеком, који ће у њима наћи интересантних података како из прошлог тако из савременог нашег црквеног и државног живота.

Оне су овако подијелене: I. Привене проповиједи (на броју 25); II. Освећење цркава (на броју 15); III. Надгробна слова (на броју 5); IV. Посланице (на броју 4); V. Пригодне бесједе (на броју 13).

Ми смо захвални Високопреосвештеном говорнику, што нам је пружио ову

се Дибих на то и одважио, и са 12.000 војника кренуо на Цариград, те принудио заплашене Турке да тражу мир. У овом рату Русија је мало добила, јер све освојене земље на Балканском полуострву биле су Турској повраћене.

Посљедица тога била је разочарење и тим се само објасњава, што је цар Никола I тридесетих година закључно обранбени савез са Турском, који у осталом није довео ни до чега. пошто Турци није су могли, па нијесу ни хтели бити стражари наше авангарде на улазу у Црно море.

Тешком посљедицом новог и најнесрећнијег рата 1853—1855 била је неутрализација Црнога Мора и уништење наше флоте на њему, што смо најбоље осјетили у посљедњем рату 1877-78.

Као што смо навише рекли, на Црно море били су упрти поглед још наших славних предака; послије великог Наполеонског рата оно је постало неопходно за велику државу, каква је Русија постала. Развиће трговине и индустрије, и постојања опасност, која је пријетила нашим богатим обалама, нагнао је нас да улажемо велике суме на обрану по суку и по мору. Међу тим тек 1870 ми смо успоставили нашу прећућа права на Црном мору; али кроз седам година испред посљедњег рата, ми смо врло мало учинили, па и то, што је било учињено, није задовољавало. А подизање морских сила на Црном мору био је наш задатак високог државног значаја, на ком смо дужни били употребити сву нашу пажњу и енергију.

ЛИСТА К.

РУСКО-ТУРСКИ РАТ.

1877—1878. *)

I

Четврт вијека прошао је од руско-турског рата, који је ослободио од турске власти све христјанске народе, осим Македоније и дијела Јерменије. Тако један од повода ратовања са Турском — ослобођење једнојерних нам Хришћана од турског јарма — не стоји већ на првом мјесту.

Наша борба с Турском била је код нас наслијеђена од наших предака, који су се три вијека борили с Татарима: она је постала националном за руски народ.

У тој чисто душевној, несебичној тежњи многа народа, за вријеме се била пагубила главна, животна мисао наше многовјековне тежње на југ, к топломе мору и његовим дивним вјеснацима, на чијим је обалама сама природа показала мјесто за велики град — Цариград. А та се тежња појавила била још у самом зачетку наше државе. Већ тада наша главна операциона линија имала је јужни правац. У току два вијека (862—1054), за вријеме првих Књажева, ми смо предузимали шест похода на Византију, или по мору или по

суку. Олег је прибио свој штит при вратима Византије, а војска Свјатослава долазила је до Адријанопоља. Овим походима био је главни ослонац Кијев.

Кад је политички центар из Кијева прешао у Москву, то удаљење од Византије и јужног мора имало је огромни утицај на сву следећу историју Русије: да је Кијев задржао свој значај, историја шћаше бити сасвим друга. Међу тим непријатељ, који нам је пријетно у нашој тежњи на југ, постојао се снажио: с истока навалише Татари; на сјеверу се отпочела борба са Ливонским орденом и са Шведима. Походи на Балкански полуострв престадоше за дуго, и сувишак руских сила тропио се у борби с Литвом и у освајању Сибира.

У то доба се појавише Турци у старој Византији, то јест, они исти Мусулмани, према којима је религиозна вражда била већ запечаћена у срцу руског народа, али Русија ступа с њима у борбу тек за вријеме Романова.

Као Књаз Свјатослав, Петар I тежи на југ у намери да се утврди на Црном Мору и да пренесе ослонац на Дунав, али неуспјех на Пругу принуди га да се одрече од тога. Већ тада је Молдавска примила поданство руско, а једнокрвни балкански Словени писали су Цару, да су готови војевати за вјеру и за слободу. Тако се мисао ослобођења појавила при првој нашој појави на сјеверу Балканског полуострва. Али тада наша борба с Турцима није била дорасла, и одрекавши се за вријеме тога правца, Петар Велики утврђује

*) Поводом двадесетогодишњице великог рата за ослобођење Балкана „Н. Време“ доноси овај преглед који неће бити издат на нашим читаоцима.

лијепу књигу, која служи на част савременој црногорској цркви.

Православно црквено право. По овим црквено-правним изворима и посебним законским наредбама, које важе у појединим автокефалним црквама. Написао др. Никодим Милаш, епископ далматински. Друго поправљено и умножено издање. Мостар, 1902. Издавачка књижарница и штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. Цијена 12 круна или 15 динара (франака).

Преосвештени писац издао је *Православно Црквено Право* г. 1890 и то прво његово издање већ је било преведено на руски и њемачки језик и сада се преводи у Атини на грчки. Осим тога то издање српског одма се стало ширити по свим српским земљама и убрзо је било већ распродато, тако да се од навад четири године с разних страна тражи. То су најбоље свједоче вриједности овог научног дјела преосвештеног епископа далматинског.

Тако ласкав дочек тог првог издања није могао задржати ученог писца од даљег труда у усавршавању свога дјела, и припређујући ово друго издање — у свом предговору вели — „учинио ми се, да у првом издању нека мјеста нијесу доста јасно изложена и да није потпуно тачно изражено каноничко учење православне цркве о појединим предметима. То сам ја сада исправио и допунио у овом издању, а неке сам параграфе сасвим изнова написао. У колико сам могао добити законске наредбе, које су издате у појединим автокефалним црквама за последњих десет година, ја сам све те наредбе привео у односним рубрикама.“ Одакле се види већа вриједност овога другог издања.

Послије автокефалних старих цркава, признатих на васељенским саборима, најпрво долази руска црква, карловачка митрополија, па цетињска митрополија, која је зависила од пећке патријаршије, док је ова постојала. Из једне грамате пећског Патријарха од г. 1700 види се, да је цетињски митрополит имао право и над другим земљама, које нијесу потпадале под црногорску политичку власт, и да је био егзарх „свјатјешаг трона пекског.“ Пошто је била укинута пећска патријаршија, митрополија цетињска остала је самосталном, коју је самосталност касње признала цариградска патријаршија.

Од свих поглавица автокефалних цркава дотични владаоци именују цетињског митрополита и буковинско-далматинског митрополита, по пракси, која је важила према неким митрополитима код византијских царева. О црногорској цркви још се говори у рубрици „Данање парохиског устројства“, гдје је ријеч о уређењу парохиског, о именовању парохја и о награди њиховој у Црној Гори.

Ово наводимо, да се види, каквом је тачношћу ово огромно дјело израђено, које је неопходно државницима и уопће правницима, особито код нас, гдје је црква тако скопчана са државом и народом.

Књига је укусно штампана и износи 784 страница велике осмине, а цијена јој је у простом платином повезу 14 круна, у ливотном 16 круна. Књиге се набављају само за готов новац код издавачке књижарнице Пахера и Кисића у Мостару.

Православно калуђерство Историјско-каноничка радња са додатком Хиландареког устава. Из књиге „Православно црквено Право“. Епископ Никодим Мостар, 1902, Издавачка књижарница и штампар

II.

Најближим поводом последњег рата био је отказ Порте да испуни одлуке лондонског протокола 19 (31) марта 1877 г., који су потписале шест држава, и који је тражио трајно умирење словенског становништва. Сви преговори и приписке нијесу ништа помогли. Непријатељско расположење Инглеске, а тако исто и мијешање Аустрије, која је нас принудила на посебну конвенцију, унапријед су стјешњавали слободу нашег дјеловања и ограничавали плодове наших будућих побједа. Међу тим могућност мирног исхода преговора била је тако сумњива, да готово по године пријаве рата била је по највишој наредби одлучена мобилизација (1 нов. 1876).

Свак ко је преживио ту епоху спомиње се пламеног заноса, који је био захватио знатни дио образованог друштва, војну младеж и војску; то се опазило и у самосвести нашег бједног ал великодушног народа; неопходност новог рата с Турском и ослобођење браће Словена била је очевидна. Агитација наших Славенофила, који су истакли мисо велике словенске империје, ватрени чланци већине листова, гдје се говорило о угуштавању наше браће по крви и по вјери, присуство на челу српјске војске популарног генерала Черњајева, полазак добровољаца у Србију, најпослије бесједа Цара Александра II у Москви — све је то ракижало ратно расположење у Русији. То су били часови кад је већина народа словенског племена била уједињена једним духом и чувством.

ско-умјетнички завод Пахера и Кисића. Цијена 120 круна или 150 динара.

Босанско-Херцеговачки Зборник. I Три царска меморандума о српско-православним приликама и уређењу вјерско-просвјетне самоуправе у Босни и Херцеговини. — II. Цариградска споменница, молба српско-православног свештенства и други поднесци Цариградској васељенској патријаршији у ствари уређења српско-православне вјерско-просвјетне самоуправе у Босни и Херцеговини. — III. Преписка између народних вођа и српско-православних митрополита босанско-херцеговачких митрополија у ствари уређења српско-православне вјерско-просвјетне самоуправе. Издање друштва „Рада“. Милетјева штампарија. Нови Сад. 1901 и 1902. Цијена је I. и II. свески по једну круну, а III. двије круне.

Скопљанско Владичанско питање. 1897—1902. Павле Орловић Биоград, штампарија Светозара Николића, Обил. Вијенац, бр. 2. Цијена 0.50 динара.

(Шта је патриотизам?) Мостарски „Српски Вјесник“ доноси: У дане, када све више и више превлађује себичност, та животинска црта у човеку, потребно је, да се упозори, шта човјека човјеком чини, шта човјек има заједничко са животињама, а шта га опет разликује и треба да разликује од животиња. Липсо то разлика један хисториограф у својој књизи. Он вели: „Хоћемо да кажемо коју о једној особини, која је свакоме човјеку урођена, но коју васпитање и образовање на извјестан начин облагоулађује. Та је особина: *себичност, егоизам*. Ова се црта карактера — особина себичности — налази у свакога божјијега створа, почев од најниже животиње, па до највишењег човјека. Старање, да се она не оштети, зове се од скора у науци: борба за опстанак, и то у првом реду, за опстанак личности, индивидуални. Но, како се овом брблом осигурава и опстанак расе, која, то је природа свакоме живоме створу у душу усадила и тежи: да овај егоизам пренесе и на породицу. Тако се, и зато се свака животиња, па и сваки човјек, бори, али не само за свој опстанак, него и за опстанак свога рода, своје породице. Али ту сид настаје разлика између животиње и човјека. Код животиња се ова особина, овај егоизам, завршава са породом и породицом; код човјека не. Човјек, чим је припитомљивањем створио себи друштво, које је од живота његова неодојено, као и породица сама, преноси своју себичност, свој егоизам, и на тај ширни круг, и на то друштво; па, следствено, води борбу и за опстанак тога друштва. А ако је човјек умножавањем свога друштва, доспео да буде народ и једнакошћу интереса то велико друштво узима као своје друштво, своје сродство и род, онда његов егоизам обухвата и тај најшири круг, и онда његов ја не остаје само при њему лично, него само при његовој породици, него прелазни и на то највеће друштво његово, на његов народ, на цијело његово племе. Тада он своје ја пренесе свуда у ми и брани га и заступа онако исто себично као и оно прво и своје лично ја.

„Овај егоизам производ је вишега васпитања, шпруга образовања, свакако плод више свијести човјечанске, пробужене и очврсле у племена и народа. Он нема ничега заједничкога са оним узаним животинским егоизмом, и као највећа разлика између човјека и животиње зове се с правом благородним, племенитим. Овај егоизам

То расположење, које ријетко захваћа цео народ, могло је учинити велику службу у умјетним рукама. Њим одушевљена ратна сила, добро организована и вјешто управљена, одстаја би побједила, о чему се не може ни сумњати.

С друге стране, тако важан час у нашој историји морао се предвидјети. И за то требало се приугодити, имајући у виду преважну стратигичку циљ — Цариград, гдје смо могли диктирати противнику услове мира. К Цариграду „Вукла је руску војску елементарна сила ратна и никакви други упливи нијесу били у стању одвратити је од те природне тежње.“ (Опис руско-турског рата 1877—1878 од Главног Штаба.) По томе главни театар рата имао је бити Црно море а не Балкански полуострв. Али прилике то нијесу допуштале.

Ако се узме наша дунавска војска као десно крило, а кавкаска као лијево, видећемо да у центру, на Црном мору, ми нијесмо имали готово никаквих сила и за вријеме читавог рата ми смо били принуђени ту на пасивну одбрану наших обала. На списку бродова 1. јануара 1877 број различитих бродова црноморске флоте био је: 2 оклопнице мало удешене за боја; 4 корвете и 20 параброда, неоклопљених, већином за трговину. Корвете нијесу биле за боја, а још мање параброди, који су могли служити за превоз. Само незнатни број миноносца био је једино средство за ратне операције.

Турско бродовље г. 1877 бројило је 22 оклопнице и 82 брода неоклопљена са

то је: патриотизам! Али пријмимо му још ближе.

„Дакле овај благородни и племенити егоизам народни, овај патриотизам, који цео један народ претвара у једно лично ја, тај егоизам, односно патриотизам, искључује лични егоизам.“*) и тиме постаје снага и моћ коју ништа не може да савлада. И та моћ обезбјеђује опетанак расе, и постаје најјача заштита свакоме појединцу, који, и ако по себи слаби прут, у своју свога народа постаје права сила и има услова да траје.

„Са овим благородним егоизмом народним, са овим правим и чистим патриотизмом и мали народи створили су велике државе и мала снага извела је велика дјела и ситна и незнатна племена остављала су свијетом и чужана имена.

„Овај посљедњи егоизам, у коме је угушен сваки лични егоизам, овај истинити патриотизам јесте и једини сигурни јамац за опстанак државе и племене и он једини, који пише и оставља историју народа и државе.

„Кад се дежи да један народ почне да губи ту своју особину, свој патриотизам, онда се његов народни егоизам враћа и претвара у онај првобитни, лични и животински егоизам; и онда, ма како тај народ изгледао кријепак и свијетло, он је већ ударио натраг, и он мора пропасти. Не велимо да мора он одмах и са лица земље изчезнути. То не. Али он није више оно, што је био кад је отаџбину текао и стекао, и он ће без те отаџбине брзо остати. Тако изгубљен народ може, доиста, још отаџбину имати, али ће ју он имати само као човјек, а не као народ.

„Другим ријечима народ, којим онлада лични егоизам, себичност, саможивост, таквај народ нема и не може имати будућности. А не може је имати зато, што је он постао самом себи поразит, т. ј. што је почео да једе, па ће најзад и појести: себе самог. Као раса такав народ губи еластичност за живот, као друштво он губи експанзивност за рад, као човјек он губи свијест о свијетлости и витешкоме значају свом и пропаде и постаје ђубре за другу расу, која га као мртав и матап материјал за своје снажење употребљује. Док је још жив такав народ, други народи потроше га на зелен; а кад умре, њега се нико не сјећа, нити му нико за душу опјесло даје. Ово, истина, не бива за годину па ни за двије, али — бива.

„Чувајмо се, дакле, вели при крају свога разлагања наш историограф — чувајмо се и ми, Срби, ове тешке болести народа и држава: личног егоизма. За народе то је болест јача од колере, јача и од куге. То је порок, који се, али не само као зараза силно шири, него који и многе друге пороке риђа и народе и државе мори. И онда, чак кад се јавља као најмање зло, и онда је лични егоизам, тако велико зло, тако велики непријатељ патриотизма, да у њему, у личном егоизму утонули народ, и кад је цео, и онда је само један свој ништавни дио“.

*) Од људи-родољуба — патриота —, који спадају у ову категорију, у првом су реду, разумаје се, васкупљени: лихвари, коледери и нељуди, којима су највећи идеал паре, а не које обично продају и најсвоје народног идеала. (Пр. ур.)

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ.

(Берингови нови радови о туберкулози). Кад је прошле године професор Беринг, проналазач серума против дифтерије,

763 топа и 15,000 момака мриарице. Помоћу трговинских параброда то бродовље могло је превести гдје је хтјело до 35,000 војске. То ратно преимућство турско на Црном мору могло се парализирати пријетњом руског бродовља са стране Дарданела (у балтијској флоти било је 27 оклопница), али се од те мисли одустало да се избегну политички заплети. Тако се Турска могла користити свим оним преимућством положаја на Црном мору, то јест, пријетити лијевог крилу наше дунавске војске и десепоме кавкаске војске, нападати на наше обале и возити куд треба војску и дебану.

Одма у почетку кампање лијево крило наше дунавске војске било је осјетило опасност с Дунава и с мора, на којима су Турци владали; а раширењу фронта у западном правцу стала је на пут блискост Аустрије; последице преласка Дунава, требало је уравнати оперативну линију даље од Силестије — Русчука — Варне и Шумле, и ако је искуство од г. 1829 упућивало поред обале морске, али имајући превласт на мору.

Рат је застао обје непријатељске војске у неугодним приликама. Турска је била већ растројена ратом с Црном Гором и са Србијом и устанком словенских земаља; од часа до часа очекивао се сукоб са Грчком; војена реформа, почета г. 1869 још није била довршена. Ипак су у почетку рата Турци располагали на Балканском полуострву са 280 иљада момака, од којих је 190 иљада дјеловало против

био у Штокхолму награђен Нобеловом наградом, држао је том приликом говор, у коме је наговјестио о својим успјешним радовима и надама на пољу испитивања туберкулозе. Од тог доба цео је свијет с великим интересом очекивао његова прва опширнија публиковања о овој ствари. Сад је изашло у Марбургу једно дјело професора Беринга, које је у кратком облику преглед испитивања туберкулозе, извршеног за последњих шест година у марбуршком институту професора Беринга. У овом дјелу од особитог су значаја саопштења о резултатима, који су постигнути при испитивању о природи туберкулозног отрова, испитивања о односима између туберкулози човјека и говечета и прије свега успјели огледи имунизовања против туберкулозе код младе говеди. Према мишљењу и извођењу пишчевог буберкулни бацили од човјека и говечета имају се сматрати као једноврсни. Та се једнакост поред осталог доказује и хемијски и физиолошки истом природом специфичног отрова произашлог из обе врсте бацила. За истовјетност ових бацила говори даље и то, што је пошло за руком да се туберкулним бацилима човјечјег поријекла постигне код говеди *имунизет* против инфекције говећим туберкулним бацилима. Овим је Беринг из основа побио тврђења професора Коха, који је у Лондону на конгресу против туберкулозе тврдио, да сточна туберкулоза не може прећи на људе. Као најзатвјетнији успјех за праксу јесте то, што је помоћу жиних, слабо вирулентних туберкулних бацила Берингу исполо за руком да младој говеди да такав отпор против туберкулозне инфекције, да она без квара подноси туберкулне бациле, који иначе безусловно убијају сву другу контролну говед. Овај је успјех за сточарство од толиког значаја, да су већ сада у пракси предузета многбројна импфовања ради имунизовања говеди.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

(У корист наших шума уопће а нарочито планине). У нас, не само што планину и друго шумско дрвеће немилосрдно и без икаквог поредка у комуници сјечењем; него и сопствени комад горе хрђаво држимо и тиме шумарству а особито у јужнијим предјелима наше домовине слабу пажњу поклањамо. Ми и још не можемо појмити, плп се можда нас слабо и тиче, да шуме преставају алатан капитал и, да, у литањима око унапређења привреде, шуме морају бити међу првим питањима. Пажњу око унапређења шума, није доста да поклања држава, већ и сваки њен грађанин; — јер само онда, кад радњу државе искрено и сложено подпомаже и старо и младо, може се циљати на општу корист.

Наше густе шуме, које су нам наши стари оставили, свакодневно назадују и у мјесто да их обновимо и као такве оставимо, оставићемо рушевине и гола брда. Ми, кад би само проучили оне користи које нам шума дарина и кад би погледали на гола око нас брда, која су до јуче шумом обрасла била — бољу би пажњу посветили шумарству и с већом вољом подизали и његовали подмладак. У оним државама у којима има доста шума, не само што се богато користе, него шуме умјеравају жегу и хладноћу и још по врх тога осигуравају земљодјелцу берићет. — Потпуно осигурање и гајене шуме не одржавају само плодност земље, него утичу још и на љепоту околине, напредак државе и тјелесно и душевно стање народа итд. —

нас. Турска је имала у све 495,000 момака на оружје.

Што се тиче Русије, реформирање наше војске, започето у почетку седамдесетих година, на основу опште обавезности војничке службе, такојер није било довршено. Свега је било у њеним редовима 1 1/2 милиона момака. Од мобилизованих одјељења било је назначено: у активної војци на Дунају 193,000, а као њеном резервом у кијевском округу 73,000; у азијатској пак Турској 122,000 момака, и најпослије за одбрану црноморских обала 72,000. Да је било море у нашој власти, половину ове војске могло се послати на Дунав. Свега скупа је било мобилизовано 547,000 момака. Мобилизација се настављала у течају 1877 и дијелом 1878 у јулу, кад су наше силе биле доведене до највећег развића.

Тако, оставивши знатне силе у унутрашњости царевине и на западним нашим границама, Русија је ипак водила неопредну борбу с Турском с већом војском, него ли пређашње ратове. Осим тога неку помоћ могле су јој пружити и војске Румунске, Србије и Црне Горе.

(Свршило се)

Необавирући се на многе недостатке и свакидашње неуредно газдовање и неуредну сјечу наших шума, до друге љепше прилике морам прећутати, а сада у краткоћу навести само оно, што као први пут по мојем мишљењу треба предузети у прилог заштите шума.

Наша морска обала, као што сам већ прије напоменуо, мјестимиче је обрасла плаником, коју заједно са другим дрвећем сијечемо и тиме, осим што огољавамо виши дио камените морске обале, уништавамо једну биљку, од које се можемо далеко боље користити другим начином. Да би се стало на пут тако бесмисленоме газдовању с комуницом и да би се избили оних жалосних посљедица, које се тек доцније осјете, у почетку доста ће бити:

1. — Поучити народ онолико, колико то буде могуће, којим редом ваља сјечи, које је дрво присијело за сјечу и шта треба радити с оним гранама;

2. — Ради једног дрвета неваља цио грм посјећи, нити гране и сушине у грму оставити, него их одбацити на страну, како би пзијајући наданци боље напредовали и гора прије наставала за сјечу;

3. — Краља пањева и копања дрва ципилом, као што се то често ради, строго се забрањује — јер се тијем поступком упропаштају шума;

4. — Сјечу планика треба савијем *вабраниши*, како у малој и вељој Мандри, тако и у Мавријану, Кручима и Комини, па чак и само проређивање без дозволе и упуства не треба предузимати;

5. — Мишлим, да сјечу горе, па било то комуница, или државна, или најзад сопственост, треба извршити по неком правилу; а не својеволјно као што се на многим мјестима и још код нас ради. Проређивање шуме, које се броји међу најглавније његе, треба често предузимати и строго пазити: а, *Кад треба предузимати проређивање?*; б, *Како за ваља извршити?*; в, *Кад треба понављати проређивање?*. За вријеме проређивања као и за вријеме сјече, увијек ваља пазити: *да живот наше шуме буде трајашњији и дужи и да гора опет скоро пристије за сјечу*;

6. — Нека нико не помисли, да се овим забрањује сјеча горе, као и то, да је сваки власин сјећи и таламарити гору по вољи, па била то комуница или сопственост; него се тражи: *да с гором паметно гасијемо*. Паметно газдовање биће само онда: кад се сјеча врши неким поредком и кад са сјечом шума иде упередо и подизање и т. д.;

7. — За сваки преступ, а особито, ако се ко опазн да је краља пањеве и капао дрва ципилом, преступник се казни први пут опоменом и одузимањем посјеченог материјала, а други и трећи пут глобом по увиђавности.

Да би очували планику од свакидашњег сатирања и у неколико помогли њеном даљем развићу, а у крупни плод на корист употријебили и добивену ракију слободно пуштали у трговину, треба:

1. — Сјечу забранити а проређивање по увиђавности предузимати. Посао као главни и доста тежак, треба појерити вјештим људима, који ће проређивање савјесно извршити. Сјећи ваља само оно дрвеће, које је старо и почело да се суши, а остављати све оно младо, снажно, које има доста простора за развијање и које добро рађа; али опет и ту треба пазити, да се грм не остави густ, или од више не огњи;

2. — Бербу отпочети у оно вријеме, кад је јагода потпуно зрела и почела да опада. За вријеме бербе, односно купљења, треба сакупљати само зреле, а нипошто трести и зелене купити;

3. — На судове у којима се јагода купи и носи, као и на оне, у којима ће троп превирати, ваља обратити добру пажњу. За вријеме печења, треба и на најмању ситницу пазити, а испитивање ракије, као важан посао, не треба никако пропуштати;

5. — Сваки онај, који жели сакупљати планику и од ње пећи ракију, мора прије тога да се пријави оном, коме тај посао буде повјерен, да саслуша савјете и прими упутство, по којему се мора владати на вријеме рада. Случајно, ако би ко-год без пријаве и упуства пошао да сакупља планику, па било за домаћу употребу или трговину, не само, што ће бити опоменут, него му се и још одузети сакупљени материјал и укратити даља купљавина; јер, кад би сваки без упуства и по својој вољи радио, не само што би успјех био мршав, него и његово пиће никад не би могло имати високу цијену.

6. — Управа варошке општине која се стара за бољитак народа и која као увозачне узима на свако кило ракије које се продане по 1 новчић (Правилник чл. 18) треба:

а, Да обрати пажњу на планику, као корисну и благородну за народ биљку;

б, Да постави ред и додаци један нови алкохолметар са прибором и према потреби употреби га и упознаде с њим на захтјев виноградаре и љубитеље виноградарства;

в, Да по увиђавности и према приликама подвргне анализирању у присуству окр. лекара, једног стручњака и члана општине алкохолна пића по крчамама и кривце према преступку казни; — и

г, Да се постепено избаје из употребе стари „гради“ и уведу нови, као и у другим мјестима — и т. д. и т. д.

7. — Ако поступамо — по правилу и поклонио — мало вишу пажњу овој корисној биљци, која не тражи никакве велике његе, онда ћемо сваке године приличан приход добивати, који ће нам лијепо подмиривати омање кутње потребе. — Зато, опитити планику — користимо се плодним даровима!...

(Смолоточина на воћкама) Болест ова појављује се највише на стаблу кошћуница, као на шљиви, трешњи, вишњи, кајсији, а особито спопада бреску (праску). Назад неколико година неки др. Бејерник одаде се потанком изучавању смолотока и кроз кратко вријеме изнесе нови развитак болести. Другим опитима дошао је к томе закључку, да се болијест може пренијети, просто „пелцовањем“ с болесног дрвета на здраво, т. ј. доказао је, да је смолоточина разазна „инфекциозна“ болијест, коју проузрокује њека голим оком невидима гљивица.

Наукењак Удеман, који се такођер тијем бавио, боље доути ту гљивицу и даде јој име *Согупеит Вегеринскиј*. — Смолоточина се појављује на оним воћкама, које су рањене за вријеме копања, кресања, које су одвише посјечене, или огњена кора — у кратко, које су одвише рањене. Осим повреде, често је узрок позно с прољећа резање, и слабо земљиште.

Смола (гума), која кроз пукотине коре на поље истиче тако трупе воћку, да ова ускоро почине. Смолоток се лијечи овако: Прије свега очисти се ножем болесно мјесто, а затим узме чиста крпа, или четка и хладном водом у коју се унесе и јака сирћета (оцта), или мало поганог сапуна раствори, добро испере и рана премаже дрвомазом (воском). Гране на којима се појави смолоточина, треба, или добро очистити и однатке сакупити, или цијелу грану одсјећи и све спалити. Нож којим се то ради треба добро опрати, и прије резања умочити у јаки оцет. Сва она мјеста на воћки, која су заражена, ваља последије кише добро испрати jakim сирћетом, а снажним и бујним воћкама користи и пуштавање крви, почињући од зараженог мјеста па на ниже.

(Жутица „Chlorosa“). Болест ова спопада и воћке и винову лозу. Најчешћи су узроци: слабо и плитко, кривено земљиште, удар, ране на коријењу, недостатак свјетлости, недовољна њега дотичне биљке, оскудица минералних честица, које биљци требају, сувишна влага, или суша и т. д.

Многи виноградари тврде, да болест проузрокује и убој зарезника, а особито оних, који нагрзају жиле. — Знаци: Најприје се опазе по два-три блиједа листа, који по степену пролазе у жуту боју, док најзад не постану жути и почну опадати. Жутица понекад обухвати цијело лишће на лози тако, да се ова и на даљини може лако виђети. Да лоза, или воћка заиста болује од жутице, најбоље се можемо увијерити, кад лишће прегледамо и видимо да жућење почиње најприје на горњу страну ластара и иде постепено на ниже и кад лишће почне по крајевима жућети, постепено обухваћа цијелу лисну површину док најпосле не пожути цио лист и опадне.

Средство против ове болести обично је, поправка земљишта, проређивање или пуштавање крви (код воћака) пажљиво окопавање младе биљке и уредно ђубрење, а као најбоље, ако имамо само неколико лоза у винограду, или једну-две воћке, ископати и засадити друге подпуно здраве биљке, а земљиште добро прекопати и пођубрити.

(Ериноза „Erineum“) Болест проузрокује мала гриња (прегаљ), којој дадоше име: „Phytophthia vitis“ и врло се лако разликује од осталих болести. Деста је погледати лист винове лозе и угледавши оне красте с горње лисне површине, а с доње мале рупице неправилне форме пуне некакве бијеле вунице као паучина. — У тијем рупицама у оној бијелој паучини живи сама животињца, која се голим оком тешко, или никако не види.

Красте, које су док је лист млад и неразвијен обично тамно црвене боје, постају од убода оног прегља, који ту живи и сиса сок. — Ериноза се јавља рано с прољећа и траје до позне јесени. Она није толико опасна, јер лишће једнако остаје зелено и неопадне; али виноградару није повољно да је има у винограду. Ериноза се лијечи сумпором као и маћа „Oidium Tuckermi“ а особито добро помаже, кад се рано сумпорише и са сумпором помјеша и по мало просјана пепела.

Улцине, 15 априла 1902.

И. М. Калужеровић-Сарап, агроном.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Цетиње, 26 априла.

(Одливковања). Њ. Кр. Височанство Господар благовјерно је одликовати на Ђурђев-дан г. др. Л. Војиновића управ. мин. правде II. степеном Данилова реда, а г. Милоша Т. Шаулића, секретара књ. мин. правде IV. степеном Данилова реда.

(Бечко музичко друштво „Waldhorn-club“), чији је председник, дворски савјетник Целнер, а чланови отијени и угледни људи, који ради свога задовољства његују ову лијепу умјетност, доћи ће у суботу 4. маја на Цетиње. — Сјутри дан 5. ог, у 11 сати из јутра, свирати ће пред Двором појаву фанфаре, која је посвећена Њ. Кр. Височанству Господару, после чега ће бити примљени у аудијенцији. У вече истог дана, дати ће један концерт; а сјутридан други и посљедњи. Један од ове два концерта бити ће у Двору, а други у Зетском Дому, а сав приход намијењен је цетињској сиротињи. — Дан затим, 7. маја, у 3 сата после подне, клуб ће отпутовати. Цијене улазнице за концерт у Зетском Дому бити ће: горње ложе: 7 фор., доње ложе: 5 фор., партер: 1 ф. и 0 ф. 70, галерија 0 ф. 50. — Улазнице се могу добити код управе Зетског Дома, почињући од 28. априла — Добровољни прилози примају се са захвалношћу. С обзиром на хуманитарну сврху овог концерта, и на умјетничку вриједност овог клуба, који је у музикалном Бечу стекао себи велико име, надати се је, да ће публика у великом броју овај концерт посетити.

(Из Управе вароши Цетиња). Ове неђеље било је странаца на Цетињу: 218, и то: из Америке 1, из Аустрије 69, из Италије 20, из Инглеско 4, из Њемачке 11, из Русије 1, из Србије 1, из Турске 111.

Пишу нам из Мркојевића

Главна сједница „Приморског учитељског удружења“, која је на реду IV та, држана је 7 априла у Мркојевићима.

Наше околности због смртних случајева у фамилијама појединијех учитеља, и потешкоће које смо до сад имали односно удружења, особито због уређења „правилника“, надамо се да ће нас до сад оправдати пред Просвјетном Влашћу; и да неће изазвати чуђење осталих братских нам удружења, пошто сви знаду, да је у овој нахији — оба округа — српски елемент у три вјере подијељен, гдје постоје: комуналне школе; школе у којима се васпитавају Срби православне; искључиво римске; а друге Срби мухамедове вјере; гдје су надаље вјероучитељи: православни и католички; православни и мухамеданац; а најпослије и сва тројица васпитаници једне те пете дјече.

Ми смо тек данас на Цетињу са новим правилником готови били. Надамо се да ће се још неке мале несугласице у скоро претворити у сагласност односно активног ступања у чланство неких врло вриједнијех наставника, те онда ће се на обалама црногорског Приморја, јединог српског слободног мора ухvatити слободно српско просвјетно коло, које ће поред осталог његовати народност у чисто српском духу, чувајући и поштујући вјеру сваком своју.

За тај дан учитељ Лука Јововић поднио је свој рад, у два чланка подијељен: „о домаћој радњи и штедњи“. — Пошто је било: преговора, одбијања, усавајања и рада одвише, то је исти рад одређен, да се на првој сједници поднесе. Идућа сједница биће у Улцињском округу. А да ли у Улцињу или Салчу, и којег ће дана бити, остављено је на слободну вољу пресједника, под тијем условом, да сваког на мјесец дана раније извјести о мјесту и о дану састанка.

Телеграми Бечког „Кор. Бира“.

ПЕТРОГРАД, 21 априла. — Пуковник Протопопов наименован је за војничког аташеа у Софији; Леонтовић остаје војничка аташе у Биограду и на Цетињу.

СОФИЈА, 21 априла. — Данев и Сарафов повратили су се из Париза. Говори се да су закључили у Паризу зајам од 100 милиона по 5% са 83 на основу прихода пореза на дуван. Сабрање ће се отворити 5/5. Ђусканов ће ноћи у Цариград поводом јубилеја бугарског егзарха.

ПЕТРОГРАД, 22 априла. — Шах иерсијски чека се данас у А-стару.

ЛОО, 22 априла. — Краљица В. л. хелмина је родила прије времена. Доктори раде око Краљице од 8 ура, која трпи велике болове. У 11 сати положила критичан.

— Још ниједан лекар није оста- вио палат. Порођај је артифицијално опериран и трајао је двије уре. Јутрос Краљица још живи.

ЛОО, 23 априла. — Стање Краљичино обрнуло је на боље.

ЛОНДОН, 23 априла. — у доњој кући Оксли је интерпелирао владу, да ли је било преговора између Инглеске и Италије односно окупације Триполиса. Кронберн је то занијекао.

СОФИЈА, 23 априла. — Сабрање је јучер отворено престоним говором, који истиче владино настојање да уздржи срдачне односе са Русијом и свим државама, а сврх свега са сусједним. Сабрање је изабрало Цанкова за пресједника са 99 против 75 гласова.

ЦАРИГРАД, 24 априла. — Поводом јубилеа бугарског егзарха на благодаренју је присуствовала бугарска депутација и преставник великог везира. Књаз Фердинанд му је послао своју слику са срдачном по- светом.

ЛОО, 24 априла. — Темпера- тура нормална. Стање Краљичино врло повољно. Гласови о операцији аванично се поричу.

ЛОО, 25 априла. — Стање Краљичино траје повољно.

АТИНА, 24 априла. — Сви крит- ски градови телеграфирани су Краљу Ђорђу у Атини поводом његова имен- дана изрежавајући за сједињање са Грчком. Краљ је примио такођер од Књаза Црне Горе особито пријатељску дешпу.

ЛОНДОН, 26 априла. — „Стан- дарт“ доноси из Тјенчина, да се побуна у пецилиској провинцији повећава. Број бунтовника износи 4000.

ПАЗИЗ, 27 априла. — Град Сантјер на острву Мартинику уни- штен је огњем из вулкана. Такођер су сви бродови у луци изгорјели. Измеђања вулкана насавља се.

ЛОО, 27 априла. — Краљица је данас већ потписивала одлуке.

На знање мјеснијем школскијем властима

Од сад се могу наручити и купити код Прве К. Ц. Повлашћене Књижаре П. М. Калужеровића на Цетињу шљедећи про- токоли, које је уредило Главно Школско Надзорништво:

I. Протокол школског прихода (од 220 страница). Цијена 7 круна.

II. Протокол школског расхода (од 220 страница). Цијена 7 круна.

Ови протоколи су великог формата и тврдо укоричени.

Цетиње, 20. Априла 1902.

Број 48.

У ПРАВА
ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ.

Главно заступство.

Тражимо за наш епохални нови артикл за пољопривреду енергичног заступника са најбољим препорукама. Исти би имао преузети главно скла- дитште за готов рачун. Артикл, с којим се може постићи ванредан обрт и велика заслуга, неопходно је по- требит за пољопривреднике.

Понуде с препорукама и извје- штем о досадашњем занимању мо- лимо на адресу

Dansk Kornbeitse Fabrik
(Aktieselskab)
Kopenhagen, Dänemark.

P. 53

Бр. 32

1-1

НА ЗНАЊЕ

Првог Маја издајем под ђирију два лијепо уређена дуђана на раскршћу, у Ка- тунској, а према Иванбеговој улици, кућни број 37.

Цетиње.

Милош Драгић.

P. 25

Бр. 33

1-2